

Briselē, 2024. gada 26. novembrī
(OR. en)

15610/24

SOC 834
EMPL 570
COH 68
ANTIDISCRIM 157

PIEZĪME

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
Saņēmējs:	Padome
Temats:	Projekts – Padomes secinājumi par to, kā uzlabot piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem nolūkā veicināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, tostarp romu, sociālo iekļautību, samazinot teritoriālo nevienlīdzību - <i>apstiprināšana</i>

1. Prezidentvalsts ir sagatavojusi projektu Padomes secinājumiem par to, kā uzlabot piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem nolūkā veicināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, tostarp romu, sociālo iekļautību, samazinot teritoriālo nevienlīdzību.
2. Sociālu jautājumu darba grupa šos secinājumus izskatīja 2024. gada 2. septembrī, 4. oktobrī un 4. novembrī.
3. Par šīs piezīmes pielikumā izklāstīto teksta projektu ir panākta principiāla vienošanās.
4. Pastāvīgo pārstāvju komiteja par tekstu vienojās 2024. gada 22. novembrī.
5. EPSCO padome tiek aicināta apstiprināt šīs piezīmes pielikumā izklāstītos secinājumus.

Projekts – Padomes secinājumi

par to, kā uzlabot piekļuvi atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem nolūkā veicināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, tostarp romu, sociālo iekļautību, samazinot teritoriālo nevienlīdzību

ATZĪSTOT, KA:

1. Cilvēka cieņas, brīvības un cilvēktiesību ievērošana ir Eiropas Savienības pamatvērtības. ES ir apņēmusies izskaust nevienlīdzību, cīnīties pret nabadzību un sociālo atstumtību, apkarot diskrimināciju un pastiprināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju.
2. Eiropas sociālo tiesību pīlārā cita starpā uzsvērts, ka ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, mācībām un mūžizglītību (1. princips), uz vienlīdzīgām iespējām (3. princips) un uz aktīvu atbalstu nodarbinātībai (4. princips). Turklāt bērniem ir tiesības uz aizsardzību pret nabadzību un uz kvalitatīvu pirmsskolas izglītību un aprūpi par pieņemamu cenu (11. princips). Pēdējais minētais princips var arī veicināt sieviešu un vīriešu līdztiesību, kas ir jānodrošina visās jomās (2. princips). Ikvienam, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, ir tiesības uz adekvātiem minimālā ienākuma pabalstiem, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi visos dzīves posmos, un uz efektīvu piekļuvi atbalsta precēm un pakalpojumiem (14. princips), un ikvienam ir tiesības uz laicīgu profilaktisko un ārstniecisko veselības aprūpi par pieņemamu cenu (16. princips). Pīlārā ir arī aplūkots jautājums par piekļuvi sociālajam mājoklim vai palīdzību mājokļa nodrošināšanā tiem, kam tas ir nepieciešams (19. princips), un par piekļuvi kvalitatīviem pamatpakalpojumiem (20. princips).

3. Padomes Ieteikumā par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību, ko Padome pieņēma 2021. gadā, dalībvalstis tika aicinātas pastiprināt centienus, lai efektīvi novērstu un apkarotu sociālo un ekonomisko atstumtību un tās pamatcēloņus, un minētajā nolūkā īstenot integrētu pieeju. Papildus antičigānisma novēršanai un apkarošanai, kas ir transversāla prioritāte cīņā pret diskrimināciju un segregāciju, saistībā ar visiem ieteikumā ietvertajiem nozaru uzdevumiem, piemēram, izglītības, nodarbinātības, veselības aprūpes un mājokļu pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem, dalībvalstīm tika ieteikts nodrošināt efektīvu un vienlīdzīgu piekļuvi (bez šķēršļiem) minētajiem pakalpojumiem un pamatpakalpojumiem. Padome arī ieteica dalībvalstīm mudināt reģionālās un vietējās iestādes izstrādāt vai atjaunināt savus vietējos rīcības vai segregācijas novēršanas plānus, kā arī savus stratēģiskos satvarus, un tajos ietvert pasākumus, atsaucēs vērtības, kritērijus, izmēramus mērķus un finansējuma piešķirumus.
4. Eiropas Komisija savās “Norādēs darbam, plānojot un īstenojot valsts stratēģiskos satvarus romu jautājumos” iesaka, ka, īstenojot valsts stratēģiskos satvarus romu jautājumos, ir jānodrošina intervenču teritoriālā mērķorientācija, lai garantētu, ka tajās tiek ņemti vērā vietējie apstākļi, ir jāapvieno teritoriālā mērķorientācija un mērķorientācija uz sociālām grupām, kad tiek īstenotas plaša mēroga intervences (piemēram, galējas nabadzības novēršanai), kā arī ir jānovērš romu digitālā atstumtība. Dalībvalstis tiek mudinātas nodrošināt, ka šādas intervences sasniedz romu iedzīvotājus. Ir jāturpina izstrādāt rādītājus, kas vajadzīgi, lai uzraudzītu un atspoguļotu dzīvesvietu segregāciju, romu situācijas ģeogrāfiskos aspektus un piekļuvi pakalpojumiem un infrastruktūrai dažādos apvidos.
5. Padomes Ieteikumā (2021. gads), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem, dalībvalstīm ir ieteikts garantēt bērniem, kam vajadzīga palīdzība, efektīvu un attiecīgā gadījumā brīvu piekļuvi pakalpojumiem, kas ietilpst tā darbības jomā. Minētajā nolūkā dalībvalstīm tiek ieteikts ievērot integrētu un daudzdisciplīnu pieeju, kad tās pievēršas sociālās atstumtības teritoriālajai dimensijai, ņemot vērā attiecīgo bērnu konkrēto situāciju pilsētu, lauku, attālās un mazāk labvēlīgās teritorijās.

6. Padomes Ieteikumā (2023. gads) par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi ir uzsvērts sociālās ekonomikas ieguldījums nelabvēlīgākā situācijā esošu un nepietiekami pārstāvētu grupu sociālajā iekļaušanā. Dalībvalstīm tiek ieteikts izveidot vai veicināt partnerības iniciatīvas, kas iesaista sociālās ekonomikas struktūras aktīvas darba tirgus politikas, kā arī uz cilvēkiem vērstu sociālo un aprūpes pakalpojumu izstrādē un īstenošanā.
7. Eiropas Parlaments 2022. gadā pieņemtajā rezolūcijā uzsvēra, ka daudzi romi Eiropā joprojām dzīvo nabadzībā un ir sociāli atstumti, un šī problēma ir cieši saistīta ar teritoriālo segregāciju un nevienlīdzīgu piekļuvi pakalpojumiem. Tas norādīja, ka daudzi romi dzīvo sociāli un ekonomiski nelabvēlīgos reģionos, un aicināja Komisiju un dalībvalstis nekavējoties visaptveroši un efektīvi risināt apmetnēs dzīvojošo romu situāciju, izmantojot atbilstīgu politiku un finansējumu.
8. Ziņojumā, ko sagatavojusi Augsta līmeņa grupa sociālās aizsardzības un labklājības valsts jautājumos ES, ir uzsvērtā “iekļaujošas un taisnīgas labklājības valsts nozīme” un cita starpā konstatēts, ka digitalizācija un tehnoloģiskās pārmaiņas rada gan riskus, gan iespējas, savukārt prasmju trūkums un nepilnības saistībā ar piekļuvi IT ietver nevienlīdzības palielināšanās risku. Turklāt ziņojumā norādīts, ka tehnoloģiju attīstība rada iespējas sociālās aizsardzības organizēšanai un efektivitātei. Ņemot to vērā, augsta līmeņa grupa cita starpā iesaka dalībvalstīm uzlabot pakalpojumu sniegšanu vietējā līmenī un maksimāli izmantot digitalizācijas iespējas. Tā arī iesaka sociālo iekļaušanu un vienlīdzīgu piekļuvi sabiedriskajam transportam ietvert pilsētvides un lauku plānošanā un atbalstīt ar valsts subsīdijām, īpašu uzmanību pievēršot trūcīgām teritorijām.
9. Eiropas Savienība un tās dalībvalstis pastāvīgi cenšas stiprināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju. ES ar kohēzijas politikas palīdzību tiecas mazināt atšķirības starp dažādu reģionu attīstības līmeņiem, īpašu uzmanību pievēršot lauku apvidiem, apvidiem, kurus skar industriālā pārkārtošanās, un reģioniem, kuros ir būtiski un pastāvīgi dabiski vai demogrāfiski traucēkļi. ES atbalsta to mērķu īstenošanu, par kuriem panākta vienošanās un kuri veicina teritoriālo kohēziju un sociālekonomisko attīstību, izmantojot kohēzijas politikas finansējumu un īpašu uzmanību pievēršot mazāk attīstītiem reģioniem.

10. Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+) ir svarīgs ES instruments, kas finansē investīcijas nodarbinātībā, izglītībā un prasmēs, kā arī sociālajā iekļaušanā. Tas cita starpā atbalsta marginalizētu kopienu, piemēram, romu un trešo valstu valstspiederīgo, arī migrantu, sociālekonomiskās integrācijas veicināšanu un nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, tostarp vistrūcīgāko personu un bērnu, sociālo integrāciju. Visām dalībvalstīm ir pienākums vismaz 25 % no saviem Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) līdzekļiem piešķirt sociālās iekļaušanas veicināšanai un vismaz 3 % – pasākumiem vistrūcīgāko personu atbalstam, materiālās nenodrošinātības problēmu risinot ar pārtikas palīdzību un/vai pamata materiālo palīdzību un nodrošinot papildpasākumus, ar ko atbalsta viņu sociālo iekļaušanu, vai veicinot nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu sociālo integrāciju. Dalībvalstīm, kurās bērnu nabadzības līmenis pārsniedz ES vidējo rādītāju, tās novēršanai ir jāpiešķir vismaz 5 % no saviem ESF+ līdzekļiem.
11. Uzsverot ES kohēzijas politikas panākumus, jo īpaši saistībā ar pastāvīgu augšupēju konvergenci ES, Komisijas devītajā kohēzijas ziņojumā par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, kas publicēts 2024. gada martā, tajā pašā laikā ir norādīts, ka joprojām pastāv teritoriālās atšķirības, kas ietekmē Eiropas vispārējo ekonomisko un sociālekonomisko attīstību. Ne visos reģionos vērojama vienāda izaugsmes dinamika. Šīs ekonomikas tendenču atšķirības daļēji atspoguļojas darba tirgus un izglītības atšķirībās, un, neraugoties uz ES novēroto konvergenci, joprojām pastāv problēmas, piemēram, vietējā un reģionālā līmeņa nevienlīdzība starp lielām metropoles teritorijām un citiem reģioniem, kas atpaliek, tostarp reģioniem, kas nonākuši attīstības strupceļā. Ziņojumā arī norādīts, ka urbānajos reģionos iedzīvotājiem ir labāka piekļuve izglītībai un mācībām, kā arī veselības aprūpes pakalpojumiem. Metropoles reģionos koncentrējas cilvēkkapitāls, tie nodrošina kvalitatīvus pakalpojumus, un tāpēc tie, protams, piesaista investīcijas. Taču to pievilcībai ir arī sava cena – lielāki sastrēgumi, sociālās problēmas un mājokļu izmaksas, kas var apdraudēt to konkurētspēju. Teritoriālā polarizācija, ko izraisa sociālekonomiskās attīstības iekšējās atšķirības, kopumā var apdraudēt dalībvalstu un ES konkurētspēju, kā arī izaugsmes ilgtspēju ilgtermiņā. Šo teritoriālo nelīdzsvarotību varētu mazināt ar policentriskākas attīstības modeli, kura pamatā ir mazas un vidējas pilsētas un piekļuves veicināšana sabiedriskajiem pakalpojumiem teritorijās, kas atrodas tālu no lieliem pilsētu centriem.

12. Tajā pašā ziņojumā Komisija arī norāda, ka laikposmā no 2013. līdz 2019. gadam nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu (*AROPE*) īpatsvars mazāk attīstītajos reģionos samazinājās no 35 % līdz 28 %, savukārt vairāk attīstītajos reģionos tas nemainījās un saglabājās 19 % līmenī. Laikposmā no 2015. līdz 2019. gadam *AROPE* rādītājs ES samazinājās, un kopš tā laika līdz 2022. gadam tas saglabājās nemainīgs mazpilsētās, piepilsētās un mazapdzīvotos apgabalos. Septiņos gados – līdz 2022. gadam – šis rādītājs samazinājās vidēji par 2,4 procentpunktiem, proti, līdz 22 %, un samazinājums bija īpaši liels lauku apvidos (4,3 procentpunkti), un dažās dalībvalstīs samazinājums bija vēl lielāks (7,4 procentpunkti).
13. Ja demogrāfiskās problēmas netiks risinātas, tās var ilgtermiņā ierobežot ES konkurētspēju un radīt arvien lielākus draudus kohēzīvai, jo pastāv risks, ka palielināsies atšķirības starp reģioniem un to iekšienē. Šīs problēmas visaktuālākās ir attālos un lauku apvidos un reģionos, kur visizteiktākās problēmas ir iedzīvotāju skaita samazināšanās, demogrāfiskā novecošana un darbaspēka sarukšana. Tādējādi teritoriālās nevienlīdzības mazināšana, tostarp piekļuves pakalpojumiem vietējā līmenī uzlabošana, ir nepieciešams un efektīvs solis cīņā pret nabadzību un sociālo atstumtību un var veicināt ES konkurētspēju.
14. 2022. gadā 7,6 % ¹ personu, kuras bija pakļautas nabadzības vai sociālās atstumtības riskam Eiropas Savienībā, nevarēja atļauties interneta pieslēgumu, salīdzinot ar 2,4 % no kopējā ES iedzīvotāju skaita ², kas liecina par ievērojamām atšķirībām starp dalībvalstīm. 2023. gadā Eiropas Savienībā tikai 56 % cilvēku vecumā no 16 līdz 74 gadiem bija vismaz pamata digitālās prasmes ³. Būtiska nozīme ir arī plaībai starp pilsētām un laukiem. Lauku apvidos piekļuve platjoslas savienojumiem un mobilajiem tīkliem var būt ierobežota, tai var būt sliktāka kvalitāte vai augstākas izmaksas ⁴. Tajā pašā laikā digitālo prasmju līmeni ietekmē formālās izglītības līmenis. Eiropas Savienībā digitālo pamatprasmju atšķirība starp personām

¹ 2021. gadā šis skaitlis bija 8,4 %.

² Eiropas Komisija, Ziņojums par piekļuvi pamatpakalpojumiem ES (*Report on Access to Essential Services in the EU*), 2023. gada jūnijs.

³ Eurostat, "Glosārijs: digitālo prasmju rādītājs" (*Glossary: Digital Skills Indicator*), 2023. gada augusts

⁴ Eiropas Komisija, Ziņojums par piekļuvi pamatpakalpojumiem ES (*Report on Access to Essential Services in the EU*), 2023. gada jūnijs.

ar augstu izglītības līmeni (80 %) un personām bez formālās izglītības vai ar zemu tās līmeni (34 %) bija 46 procentpunkti ⁵.

15. Konstatējumi, kas ietverti ES Pamattiesību aģentūras (*FRA*) 2021. gada apsekojumā par romiem, liecina, ka romi visā Eiropā saskaras ar augstu nenodrošinātības, marginalizācijas, diskriminācijas un sociālās atstumtības līmeni. To romu īpatsvars, kuri dzīvo nabadzības riskam pakļautās mājsaimniecībās, apsekojuma aptvertajās valstīs ⁶ ir atšķirīgs. Nabadzības riskam (*AROP*) ir pakļauti līdz pat 80 % romu, un laikposmā no 2016. līdz 2021. gadam šis rādītājs nemainījās. *AROP* rādītājs vidēji visaugstākais ir romiem, kuri dzīvo pilsētās (blīvi apdzīvotās teritorijās – 87 %) un lauku apvidos (mazapdzīvotās teritorijās – 83 %). Mazpilsētās un piepilsētās (vidēji blīvi apdzīvotās teritorijās) tas ir 78 %. Apsekojuma konstatējumi liecina, ka pilsētu teritorijās – salīdzinājumā ar lauku apvidiem – vairāk romu iegūst vismaz vidējo izglītību. Attiecībā uz nodarbinātību – astoņās apsekotajās ES dalībvalstīs ⁷ tikai 43 % romu vecumā no 20 līdz 64 gadiem strādāja algotu darbu (neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvoja lauku apvidos vai pilsētu teritorijās).
16. Tajā pašā ziņojumā norādīts, ka vidēji 55 % romu vajadzības gadījumā ir interneta pieslēgums personīgai lietošanai. Šis īpatsvars samazinās līdz 47 % attiecībā uz romiem, kuri dzīvo lauku apvidos, un palielinās līdz 60 % attiecībā uz romiem, kuri dzīvo pilsētās, mazpilsētās un piepilsētās. Atšķirība ir vēl lielāka, ja salīdzina romus, kuri dzīvo nabadzības riskam pakļautās mājsaimniecībās (52 %), un romus, kuri šādās mājsaimniecībās nedzīvo (71 %). Lauku apvidos tikai 34 % romu ir dators salīdzinājumā ar 43 % pilsētās un 42 % mazpilsētās un piepilsētās.

⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Skills_for_the_digital_age

⁶ Čehija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Portugāle, Rumānija, Serbija, Spānija, Ungārija un Ziemeļmaķedonija.

⁷ Čehija, Grieķija, Horvātija, Itālija, Portugāle, Rumānija, Spānija un Ungārija.

17. Eiropas Reģionu komitejas atzinumā ir uzsvērtā vietējo un reģionālo pašvaldību loma vienlīdzīgas piekļuves pamatpakalpojumiem nodrošināšanā. Atzinumā uzsvērtas problēmas, kuras novērotas saistībā ar sociālo pakalpojumu sniegšanu, it īpaši attālos reģionos un reģionos ar nepietiekamu pakalpojumu klāstu, un kuras rada infrastruktūras, digitālās piekļuves un kvalificēta personāla atšķirības, kā arī fiskālie ierobežojumi. Tas iestājas par visaptverošu reģionālās attīstības stratēģiju, kurā būtu integrēta nabadzības mazināšana, sociālā iekļaušana, digitālā prasība un mūžizglītība, vienlaikus aicinot veikt mērķtiecīgus ieguldījumus trūcīgās teritorijās. Turklāt tajā cita starpā uzsvērts, ka ir jāuzlabo pakalpojumu sniegšanas modeļi, jāpastiprina pārrobežu sadarbība, kā arī tas, cik svarīgi ir modernizēt digitālo infrastruktūru un sabiedriskā transporta pakalpojumus. Lai analizētu un mazinātu atsevišķu ES pasākumu iespējamo asimetrisko ietekmi dažādās ES teritorijās, svarīga nozīme – papildus šim atzinumam – ir tādiem ietekmes novērtējumiem, kuros ietverti teritoriālie aspekti, piemēram, tiem, ko regulāri veic Eiropas Reģionu komiteja.

UZSVEROT, KA:

18. Kaut gan situācija kopš 2019. gada ir nedaudz uzlabojusies, aptuveni 95 miljoni eiropiešu 2023. gadā joprojām bija pakļauti nabadzības vai sociālās atstumtības riskam, kas liecina – lai sasniegtu 2030. gada pamatmērķrādītāju ⁸ un valstu mērķrādītājus nabadzības samazināšanas jomā, līdz desmitgades beigām būs vajadzīgs straujāks progress un papildu centieni. Lai gan dalībvalstis nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, tostarp romu, vajadzību efektīvā risināšanā saskaras ar dažādām problēmām, sociālās un teritoriālās kohēzijas veicināšana un teritoriālās nevienlīdzības mazināšana ir kopīgi centieni, kas var palīdzēt sasniegt ES nabadzības samazināšanas mērķrādītāju, konkurētspēju un ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi.

⁸ Viens no Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna ES 2030. gada pamatmērķrādītājiem ir nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu skaita (no kuriem vismaz 5 miljoniem vajadzētu būt bērniem) samazināšana vismaz par 15 miljoniem, salīdzinot ar 2019. gada līmeni.

19. Dalībvalstis, rīkodamās saskaņā ar saviem apstākļiem, plašākā savas attiecīgās sociālās iekļaušanas politikas kontekstā un atbilstoši ES stratēģiskajam satvaram romu jautājumos ir sagatavojušas valsts stratēģiskos satvarus romu jautājumos, lai romus Eiropas Savienībā atbalstītu šādās septiņās svarīgākajās jomās, kam jāpievērš uzmanība: vienlīdzība, iekļaušana, līdzdalība, izglītība, nodarbinātība, veselības aprūpe un mājokļi. Lai gan mērķis ir pilnīga līdztiesība, tostarp antičigānisma un diskriminācijas apkarošana un novēršana, Komisija ir ierosinājusi minimālos mērķrādītājus 2030. gadam, kuru sasniegšanai dalībvalstīm ir jāievieš atbilstoša politika. Šo satvaru īstenošanai un uzraudzībai ir vajadzīgi turpmāki centieni ciešā sadarbībā ar visām attiecīgajām ieinteresētajām personām.
20. Teritoriālā un sociālā nevienlīdzība, tostarp nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, arī romu, situācija un teritoriālā atrašanās vieta, dalībvalstīs ievērojami atšķiras. Eiropas Savienības pieejā teritoriālajai attīstībai aizvien vairāk tiek uzsvērti instrumenti, kuru pamatā ir stratēģiska teritoriālā plānošana un dažādas teritoriālās iezīmes, kā arī vietējo inovāciju nozīme, un arvien svarīgāku nozīmi iegūst partnerību izveide. Joprojām ir daudz neizmantotu iespēju saistībā ar reģionālās attīstības praksi un tās efektīvu īstenošanu dalībvalstīs.

21. Lai gan Eiropas Savienība un tās dalībvalstis nepārtraukti cenšas veicināt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, attiecībā uz konvergenci ir iespējams konstatēt dažādas problēmas un nepilnības ne tikai starp dalībvalstīm vai reģioniem, bet arī apakšreģionālā līmenī. Atsevišķas pašvaldību daļas (jo īpaši lielākās pilsētās) vai pat visa pašvaldība, piemēram, mazāki ciemati, var kļūt par teritorijām, kurās liela daļa cilvēku ir pakļauti sociālās atstumtības riskam. Šādas nelabvēlīgā situācijā esošas teritorijas bieži vien saskaras ar sarežģītām problēmām, piemēram, nelabvēlīgiem sociālekonomiskajiem apstākļiem un pārmaiņām, un tās var izraisīt augstu bezdarba līmeni. Līdztekus pamatpakalpojumu trūkumam ⁹ vēl viena raksturīga problēma ir kvalitatīvu atbalsta pakalpojumu ¹⁰ un nodarbinātības pakalpojumu pieejamība, kuriem ir svarīga loma sociālajā iekļaušanā un kuri veicina sociālo kohēziju. Nelabvēlīgā situācijā esošajās teritorijās bieži vien dzīvo personas, kuras saskaras ar nabadzību un dažādiem atstumtības, segregācijas un diskriminācijas veidiem un kuras bieži pieder pie minoritātēm, piemēram, romiem, vai kurām ir migrantu izcelsme.
22. Nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautu personu, tostarp romu, pilnīga un aktīva līdzdalība un iekļaušana sabiedrībā, kā arī diskriminācijas, segregācijas un antičigānisma apkarošanas pasākumi ir būtiski, lai nodrošinātu vienlīdzīgu un efektīvu piekļuvi kvalitatīviem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem.

⁹ Saskaņā ar Eiropas sociālo tiesību pīlāra 20. principu tādi pakalpojumi ir ūdensapgādes, sanitārijas, energoapgādes, transporta, finanšu pakalpojumi un digitālie sakari.

¹⁰ Saskaņā ar Padomes Ieteikumu (2023. gada 30. janvāris) par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu, “atbalsta pakalpojumi” ir pakalpojumi, kuri ir vērsti uz to personu īpašajām vajadzībām, kam trūkst pietiekamu līdzekļu, lai nodrošinātu viņu spēju integrēties sabiedrībā un attiecīgā gadījumā darba tirgū, citstarp sociālās iekļaušanas pakalpojumi, piemēram, sociālais darbs, konsultācijas, izaugsmes vadība, mentorēšana, psiholoģiskais atbalsts un rehabilitācija, kā arī citi vispārēji atbalsta pakalpojumi, citstarp pirmsskolas izglītība un aprūpe, veselības aprūpe, ilgtermiņa aprūpe, izglītība un apmācība, kā arī mājokļi [2. punkta f) apakšpunkts].

23. Vispārēji pasākumi, kurus papildina mērķorientēti pasākumi, tiecas nodrošināt aktīvu iekļaušanu. Sociālo kohēziju un iekļaujošu izaugsmi var atbalstīt iekļaujoši vietēja un reģionāla līmeņa sociālie, infrastruktūras un pakalpojumu tīkli, kas ikvienam nodrošina efektīvu un vienlīdzīgu piekļuvi. Turklāt, lai piekļūtu atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem, būtiska ir transporta pieejamība un pieņemamība cenas ziņā. Resursu efektīvāka izmantošana reģionālā līmenī, vietējo tīklu stiprināšana, konsultēšana un citi atbalsta veidi – arī šie ir svarīgi faktori, lai nodrošinātu norišu ilgtspēju un to iekļaušanu apakšreģionālajā līmenī un kopienā un lai sociālo iekļaušanu integrētu reģionālajās norisēs. Minētajiem pasākumiem būtu jāietver dzimumu līdztiesības aspekta iekļaušanas perspektīva.
24. Globalizācijas un tehnoloģiskā progresa kontekstā ir paātrinājusies digitālā pārkārtošanās. Papildus tās radītajiem izaicinājumiem digitalizācija var sniegt būtiskus sociālus un ekonomiskus ieguvumus un sniedz iespēju uzlabot piekļuvi kvalitatīviem, piekļūstamiem un cenas ziņā pieņemamiem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem. Tomēr straujais digitālās pārkārtošanās temps var izraisīt digitālo atstumtību, jo personām, mājsaimniecībām, uzņēmumiem un ģeogrāfiskajiem apgabaliem ir atšķirīga piekļuve informācijas un komunikācijas tehnoloģijām, tostarp internetam. Sociālās iekļaušanas nodrošināšanas nolūkā ir būtiski veikt pasākumus, lai novērstu digitālo atstumtību un atbalstītu grūtībās nonākušus cilvēkus, ņemot vērā viņu digitālās un valodu prasmes. Tāpat ir svarīgi arī turpmāk nodrošināt nedigitālu pakalpojumu sniegšanu, lai apmierinātu to personu vajadzības, kuras saskaras ar šķēršļiem tiešsaistes pakalpojumu izmantošanā. Ir arī svarīgi atzīt, ka digitalizācijas pasākumi var sarežģīt grūtībās nonākušu cilvēku piekļuvi tiem pakalpojumiem, kas viņiem ir vajadzīgi.
25. Šo secinājumu kopuma pamatā ir līdz šim paveiktais darbs un politiskā apņemšanās, ko paudusi Eiropas Savienības Padome, Eiropas Komisija, Eiropas Parlaments un attiecīgās ieinteresētās personas šajā jomā, tostarp pielikumā uzskaitītajos dokumentos.

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME

26. Pieņem zināšanai Eiropas Komisijas ziņojumu par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību, kurā ir norādīta nepieciešamība stiprināt ieteikuma īstenošanas centienus, ņemot vērā Komisijas konstatējumus un šo secinājumu kopumu.

AICINA DALĪBVALSTIS saskaņā ar to attiecīgajām kompetencēm un ņemot vērā situāciju konkrētajā valstī:

27. Veicināt savu reģionālās attīstības stratēģiju un vietējās un mikroreģionālās sociālās iekļaušanas politikas saskaņotību, efektivitāti un iekļaušanu, īpašu uzmanību pievēršot nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļautajiem cilvēkiem, tostarp romiem, lai visiem cilvēkiem neatkarīgi no viņu dzīvesvietas nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīviem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem:
- a) atbalstīt konkrētai vietai pielāgotu stratēģiju vai rīcības plānu, tostarp attiecīgā gadījumā teritoriālās desegregācijas pasākumu, sagatavošanu un īstenošanu, kā arī saglabāt vai iegūt nepieciešamās spējas un speciālās zināšanas minēto stratēģiju vai plānu izstrādei, piemēram, sagatavojot pamatnostādnes;
 - b) nodrošināt pienācīgu vai stiprināt esošo daudzlīmeņu pārvaldību un iedibinātos apspriešanās un līdzdalības mehānismus, kas ļauj dažādu pārvaldības līmeņu darbiniekiem visās attiecīgajās nozarēs sadarboties attiecībā uz politikas plānošanu, īstenošanu un novērtēšanu, kā arī koordinēt un savstarpēji pastiprināt to intervences un, pamatojoties uz kvalitatīviem, savlaicīgiem un uzticamiem datiem, kas sadalīti pēc dzimuma un vecuma, pielāgot tās nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp romu, vietējām/mikroreģionālajām vajadzībām. Apspriešanās mehānismos un atbilstīgi to lomai būtu jāiesaista tādas ieinteresētās personas kā pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp romu, pārstāvji, sociālās iekļaušanas jomu pārstāvošās organizācijas un eksperti, sociālās ekonomikas struktūras un sociālie partneri;

- c) atbalstīt vietējo iestāžu, pašvaldību un teritoriālo vienību teritoriālo sadarbību (tostarp attiecīgā gadījumā – pārrobežu un transnacionālā kontekstā), lai problēmas, kas saistītas ar piekļuvi kvalitatīviem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem, būtu iespējams risināt, efektīvāk izmantojot pieejamos resursus;
- d) uzlabot tādu nelabvēlīgā situācijā esošu teritoriju (pašvaldību un/vai pašvaldību daļu) vai teritoriju, kurās novērojama dzīvesvietu segregācija, apzināšanu un kartēšanu, kurās liela daļa iedzīvotāju dzīvo nabadzībā vai saskaras ar sociālo atstumtību. Tā pamatā var būt, piemēram, atbilstošs pēc dzimuma un vecuma sadalītu sociālo un ekonomisko rādītāju kopums (piemēram, tostarp par nodarbinātības līmeni, ienākumu līmeni, materiālo nenodrošinātību, izglītību, mācībām un prasmēm, veselības aprūpi, mājokli, transportu vai attiecīgā gadījumā rādītāji par personām, kurām ir migrantu izcelsme utt.);
- e) uzlabot attiecīgo pakalpojumu sniedzēju darbinieku zināšanas un kompetenci, palielinot informētību un piedāvājot mācības par vienlīdzīgu attieksmi un diskriminācijas apkarošanu;
- f) ar esošo ES un valstu fondu palīdzību atbalstīt integrētas vietējas/mikroreģionālas norises, ar kurām tiek reaģēts uz sarežģītām problēmām nelabvēlīgā situācijā esošajās teritorijās vai teritorijās, kurās novērojama dzīvesvietu segregācija;
- g) pievērst uzmanību lauku un pilsētu teritoriju atšķirīgajām iezīmēm un vēl efektīvāk izmantot iespējas, ko sniedz esošie instrumenti, piemēram, sabiedrības virzīta plānošana vai sociālā plānošana, tostarp norisēs, kuru mērķis ir nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp romu, sociālā iekļaušana;
- h) iespējami labi izmantot visu pieejamo finansējumu, vienlaikus nodrošinot papildināmību un integrētas pieejas, kā arī rezultātu ilgtspēju ilgtermiņā;
- i) regulāri uzraudzīt un novērtēt ietekmi, ko rada šīs norises un sociālās iekļaušanas nolūkā izmantotie līdzekļi.

28. Pievērst uzmanību teritoriālajiem aspektiem, kas saistīti ar piekļuves uzlabošanu kvalitatīviem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem, un teritoriālās nevienlīdzības novēršanai, kas kavē sociālo iekļaušanu. Šajā nolūkā dalībvalstis kā iespējamu risinājumu varētu:

- a) atbalstīt integrētus pasākumus, kas apvieno norises nodarbinātības, sociālās iekļaušanas, mājjokļu, veselības un ilgtermiņa aprūpes un bērnu aprūpes, izglītības un mācību jomās, lai risinātu nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp romu, vajadzības, īpašu uzmanību pievēršot jauniešiem, kā arī sievietēm un attiecīgā gadījumā personām, kurām ir migrantu izcelsme;
- b) izmantot digitālās tehnoloģijas, tostarp elektroniskos sabiedriskos pakalpojumus, lai uzlabotu vienlīdzīgu piekļuvi. Turpināt pienācīgi nodrošināt nedigitālo pakalpojumu sniegšanu un sabiedriskā transporta pieejamību, lai apmierinātu to personu vajadzības, kuras saskaras ar šķēršļiem tiešsaistes pakalpojumu izmantošanā;
- c) atbalstīt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp romu, piekļuvi digitālajām tehnoloģijām, attīstot infrastruktūru nolūkā uzlabot interneta savienojumus un veicot konkrētus pasākumus digitālo prasmju uzlabošanai, tādējādi samazinot digitālo atstumtību;
- d) izmantot digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai mazinātu ar prasmēm saistītos trūkumus, jo īpaši nomaļos un attālos reģionos; un
- e) iesaistīt nevalstisko sektoru pakalpojumu izstrādē un sniegšanā, lai veicinātu sociālo iekļaušanu.

AICINA DALĪBVALSTIS UN EIROPAS KOMISIJU SASKAŅĀ AR TO ATTIECĪGAJĀM KOMPETENCĒM:

29. Nodrošināt, ka kopienai un konkrētai vietai pielāgota politika veicina reģionālo attīstību, vienlaikus samazinot iekšējās atšķirības, tostarp telpisko segregāciju un atstumtību, un atbalstot piekļuvi attiecīgajiem pakalpojumiem. Lai nodrošinātu sociālās iekļaušanas aspektu pienācīgu atspoguļošanu un integrēšanu reģionālajā, lauku un pilsētu attīstībā, svarīgi ir arī stiprināt sadarbību starp attiecīgajām politikas jomām un starp visiem pārvaldības līmeņiem, nodrošinot dzimumu līdztiesības aspekta iekļaušanu, kā arī ņemot vērā to cilvēku īpašās vajadzības, kuri dzīvo tajā pašā nelabvēlīgā situācijā esošajā teritorijā (piemēram, bērnu vai personu ar invaliditāti vajadzības).
30. Censties īstenot teritoriālu pieeju un novērtēt norišu efektivitāti no teritoriālās perspektīvas valstu un ES līmeņa ziņojumos un novērtējumos par valsts stratēģisko satvaru īstenošanu, tostarp, lai uzlabotu nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp romu, situāciju un viņu piekļuvi pakalpojumiem.

AICINA EIROPAS KOMISIJU:

31. Apsvērt teritoriālās nevienlīdzības mazināšanas nozīmi jaunajā rīcības plānā par Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanu, kā arī gaidāmajā ES nabadzības apkarošanas stratēģijā.
32. Apsvērt brīvprātīgās Eiropas kvalitātes sistēmas sociālo pakalpojumu jomā pārskatīšanu kopā ar Sociālās aizsardzības komiteju un šajā kontekstā apsvērt sociālo pakalpojumu potenciālu teritoriālās nevienlīdzības mazināšanā un digitalizācijas izmantošanu, lai uzlabotu piekļuvi kvalitatīviem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem.

**AICINA SOCIĀLĀS AIZSARDZĪBAS KOMITEJU UN NODARBINĀTĪBAS KOMITEJU
SASKAŅĀ AR TO ATTIECĪGAJĀM KOMPETENCĒM:**

33. Apsvērt attiecīgo ES sociālo rādītāju uzlabošanas iespējamību un pievienoto vērtību, lai atbalstītu dalībvalstu centienus apzināt nelabvēlīgā situācijā esošas teritorijas, uzlabot piekļuvi kvalitatīviem atbalsta pakalpojumiem un nodarbinātības pakalpojumiem, kā arī uzraudzīt norises, kas vērstas uz nelabvēlīgā situācijā esošām teritorijām, vienlaikus ņemot vērā esošos rādītājus un datus, kas sadalīti pēc dzimuma un vecuma.
34. Sadarbībā ar Komisiju uzsākt un veicināt zināšanu un paraugprakses brīvprātīgu apmaiņu starp dalībvalstīm attiecībā uz teritoriālās nevienlīdzības apzināšanu, novērtēšanu un pārvaldību, tostarp, izmantojot vietējas un konkrētai vietai pielāgotas stratēģijas un rīcības plānus, kuru pamatā ir kvalitatīvi dati un pierādījumi, lai atbalstītu dalībvalstu analītiskos centienus.
-

Atsauces dokumenti

ES starpiestāžu dokumenti

- Eiropas sociālo tiesību pīlārs

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1226&langId=lv>

ES tiesību akti

- Padomes Direktīva 2000/43/EK (2000. gada 29. jūnijs), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180/22, 19.7.2000., 22. lpp.)
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2021/1057 (2021. gada 24. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Sociālo fondu Plus (ESF+) un atceļ Regulu (ES) Nr. 1296/2013 (OV L 231/21, 30.6.2021.)

Eiropas Savienības Padome

- Ieteikums (2021. gada 12. marts) par romu līdztiesību, iekļaušanu un līdzdalību (OV C 93/1, 19.3.2021.)
- Ieteikums (ES) 2021/1004 (2021. gada 14. jūnijs), ar ko izveido Eiropas Garantiju bērniem (OV L 223/14, 22.6.2021.)
- Ieteikums (2023. gada 30. janvāris) par adekvātu minimālo ienākumu, kas nodrošina aktīvu iekļaušanu (OV C 41/1, 3.2.2023.)
- Ieteikums (1344. gada 27. novembris) par sociālās ekonomikas pamatnosacījumu izstrādi (OV C, C/2023/1344)
- Secinājumi par pasākumiem, ar ko romiem nodrošina līdztiesīgu piekļuvi atbilstošiem mājokļiem bez segregācijas un risina nošķirto apmetņu jautājumu (13517/23)

Eiropas Parlaments

- Eiropas Parlamenta 2022. gada 5. oktobra rezolūcija par apmetnēs dzīvojošu romu stāvokli ES (2022/2662(RSP))

Eiropas Komisija

- Eiropas Komisijas norādes darbam, plānojot un īstenojot valsts stratēģiskos satvarus romu jautājumos (COM(2020) 620 final)

- *Ninth report on economic, social and territorial cohesion* (Devītais ziņojums par ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju)

https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en

- *Access to essential services: key challenges for the most vulnerable – report* (Piekļuve pamatpakalpojumiem: galvenās problēmas, ar ko saskaras visneaizsargātākās personas – ziņojums)

https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=10595&pk_source=newsletter&pk_medium=email&pk_campaign=eusocial_newsletter

- *Territorial Agenda 2030 – A future for all places* (Teritoriālās attīstības programma 2030. gadam “Nākotne visām vietām”)

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/brochures/2021/territorial-agenda-2030-a-future-for-all-places

- Paziņojums “Talantu izmantošana Eiropas reģionos” (5252/23 + ADD1)

Reģionu komiteja

- *Opinion on Addressing Territorial Inequalities by Improving Access to Social Services*

(Atzinums “Teritoriālās nevienlīdzības novēršana, uzlabojot piekļuvi sociālajiem pakalpojumiem”)

- Teritoriālās ietekmes novērtējums (TIN)

<https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/Territorial-Impact-Assessment.aspx>

Pamattiesību aģentūra

- *2021 Roma survey* (2021. gada apsekojums par romiem)

<https://fra.europa.eu/en/themes/roma>

- Vienlīdzība ES 20 gadus pēc līdztiesības direktīvu sākotnējās īstenošanas

<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fra-opinion-eu-equality-20-years>

- 2024. gada ziņojums par pamattiesībām

<https://fra.europa.eu/lv/publication/2024/fundamental-rights-report-2024>

Citi avoti

- *Report of the High-Level Group on the future of social protection and of the welfare state in the EU* (Ziņojums, ko sniegusi Augsta līmeņa grupa sociālās aizsardzības un labklājības valsts nākotnes jautājumos ES)

https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=88&eventsId=2057&furtherEvents=yes&pk_source=newsletter&pk_medium=email&pk_campaign=eusocial_newsletter
